

„Illések és pofonok”

A könnyűzenei koncertszervezői kultúrpolitika szankcionálási tevékenysége az új gazdasági mechanizmusban és annak megszűnte után

Bevezetés –

A retorziók „Bermuda-háromszöge”

A kádári konszolidáció időszaka nem tekinthető egységese- nek kultúrpolitikai-kormányzati szempontból. A könnyű- zenei életben a cenzúra rapszodikussága mellett a szank- cionálás következetessége is gyenge lábakon állt, amit sokszor a személyes kapcsolatok vagy a döntéshozók mu- zsikuskok iránti szimpátiája/ellenszenve is befolyásolt. Mindamellett, hogy a retorziók metódusa jól körülhatá- rolható folyamatként ábrázolható (ezt a tanulmányban is bemutatjuk), azt vizsgáljuk, hogy az új gazdasági mecha- nizmus éveiben, illetve annak megszűnte után miként vál- tozott – ha változott – a pártállam a populáris zenei élet képviselőihez való hozzáállása. Mivel ennek a témának a körüljárása is meglehetősen szövevényes és szerteágazó, így ez alkalommal kifejezetten az Országos Rendező Iroda (ORI)¹ működésére, azon belül is a szankciók ér- vényesítésére koncentrálnak.

A koncert- és könnyűzenei műsorszervezéshez kap- csolódo szankcionálás joga első körben kifejezetten a kul- turális monopolcég mint pártállami letéteményes kezé- ben volt. Az ORI, illetve elsősorban mindenkori vezetője ennek megfelelően kezdeményezhette saját belátása és megítélése szerint a retorziókat, amelyek leginkább a színpadokról való eltiltásokban nyilvánultak meg. Ezek lehet- tek az egy hónapostól egészen az egyéves időtartamig (!) szóló letiltások, amelyek viszont csak akkor mentek át a gyakorlatba, azaz a zenészeknek csak akkor kellett tény- legesen is megszakítaniuk nyilvános előadó-művészeti tevékenységüket, ha azt az Országos Filharmónia² jóvá- hagyta. Ez utóbbi intézmény módosíthatott is a büntetés mértékén, olyannyira, hogy adott esetben, ha úgy ítélte meg, hogy azokra nincs szükség, akár fel is menthette a zenészeket a szankciók alól. Amíg pedig nem született jogerős döntés egy-egy zenész sorsáról, addig az illető nyugodtan dolgozhatott tovább, legfeljebb Damoklész kardjaként lebegett felette, hogy nemsokára valamennyi időre eltiltják a nyilvános szerepléstől. (Ez papírforma szerint kifejezetten az ORI által engedélyezett koncer- tekre volt érvényes, de könnyen belátható, hogy egy olyan zenész dalait, aki el volt tiltva a színpadoktól, átmenetileg

nem játszott a rádió, és a televízió nem engedte képer- nyőre).

Ugyanakkor még ez sem volt elegendő ahhoz, hogy véglegessé váljon az eltiltásról szóló határozat, ugyanis a zenészek fellebbezhettek ellene a Művelődésügyi Mi- nisztériumnál, amelynek Zene- és Táncművészeti Főosz- tálya dönthetett úgy, hogy új eljárást rendel el, és úgy is, hogy helybenhagyja az első- és másodfokon hozott, letil- tásokról szóló határozatokat. Így tehát az ORI–Országos Filharmónia–Művelődésügyi Minisztérium sokszor kö- vetkezetlen vagy legalábbis egymásnak ellentmondó ítéle- teiről ismert „Bermuda-háromszögében” dőlt el a zenészek sorsa. Itt nemegyszer nemcsak a menedzserként működő előadóművészek tűntek el a színpadról egy időre, hanem az eltiltások is átalakultak, megváltoztak vagy teljesen megsemmisültek, mert a döntéshozók nem mindig értet- tek egyet egymással sem abban, hogy az eltiltást valóban le kell-e tölteni, vagy enyhébb büntetéssel, esetleg a bünt- tetés egészének elengedésével is megelégszenek. Akárhogy is alakult a zenészek eltiltásának sorsa, végső soron a re- torziók fenyegetése a Kádár-rendszer teljes időszakában végigkísérte a könnyűzenei élet szereplőinek pályafutását. A kérdés ezúttal annyiban összegezhető, hogy az új gaz- dasági mechanizmus kulturális és ifjúságpolitikai vonat- kozásai miatt másként bánt-e a hatalom az 1968 és 1972 közötti időszakban³ a zenészekkel, mint azután.

A szankcionálás állatorvosi lova:

Keleti Pál Odüsszeiája

A rendelkezésre álló dokumentumok szerint az új gazda- sági mechanizmus éveiben az ORI a társintézményekkel karöltve nagy aktivitást mutatott abban, hogy a szocialista erkölcsnek megfelelő magatartási formákat betartassa az előadóművészekkel. Ebben benne foglaltatott többek kö- zött nemcsak az öltözködés kérdése (az alábbiakban lát- hatjuk, hogy a közvélekedéssel ellentétben leginkább nem ez érdekelte a hatalmat), hanem az is, hogy az egyébként hivatalosan nem is engedélyezett menedzseri tevékeny- séget milyen keretek között gyakorolhatták mégis az erre az életüket feltevő impresszáriók, akik ebben a számukra egyáltalán nem kedvező közegben leginkább úgy tudták

Az Országos
Rendező Iroda
székháza,
Budapest,
Vörösmarty tér,
1979
adományozó:
Krantz Károly
© Fortepan

legalizálni tevékenységüket, hogy önmagukat is fellépőknek könyveltették el magukat a rendező szerveknél, miközben művészeti értelemben rendszerint nem tettek hozzá túl sokat a produkciókhoz.

Többnyire e fából vaskarika helyzet különböző anomáliái születték az eltiltásokat, amelyek jelen tanulmányban olvashatók, és leginkább a korabeli „szocialista menedzsereket” érintették. Ők voltak azok, akik előadói működési engedély nélkül szervezték a sztárok fellépéseit, ám amikor ők maguk történetesen nem álltak a mikrofon mögé, és a látszatra sem ügyeltek, miszerint ők ugyanúgy énekesek vagy zenészek, mint a többiek, és csak úgy, „mellesleg” szervezték meg a produkciókat, akkor következett a retorzió. Mivel a menedzserei tevékenységet a pártállam nem ismerte el ténylegesen elvégzett munkának, az ebből keletkezett bevételt munka nélkül szerzett jövedelemnek nyilvánította, és mint ilyet, büntetendőnek tartotta. (A pártállami időszakban hasonló okokból ugyanebbe a kategóriába esett a lakások albérltetbe adása, mondván, hogy ezek esetében a bérbeadó nem végzett effektív tevékenységet, mégis jelentős jövedelme származott ebből a helyzetből.) Ebből következően leginkább a könnyűzenei szakma által nagyra tartott, ugyanakkor a nagyközönség előtt kevésbé ismert háttérembereket szankcionálták, de az ügyekbe óhatatlanul belekeveredtek ismertebb személyek, hovatovább sztárok nevei is.

Az egyik eltiltási procedúra az új gazdasági mechanizmus idején Keleti Pál nevéhez fűződik, aki – kevésbé ismert – előadóművész és impresszárió volt. A dokumentumok gazdagsága indokolja, hogy kicsit bővebben foglalkozunk vele, illetve az ellene indított eljárással, amely-

ben többféle ügyben is vizsgálódott mind az ORI, mind az Országos Filharmónia, a szervek pedig természetesen kölcsönösen tájékoztatták egymást álláspontjukról.

A koncertszervező legfőbb „bűne” az volt, hogy egyazon napra nem az ORI és az Országos Filharmónia által engedélyezett maximum két előadást szervezett, hanem hármat vagy négyet is. E pártállamilag meghatározott limit háttérében egyrészt nyilvánvalóan – némiképp jogosnak mondható – minőségbiztosítási elvek álltak, hiszen könnyen belátható, hogy egy művész nem tud olyan magas szinten produkálni egy napon belül háromszor vagy négyszer, mint egyszer vagy kétszer. Másrészt az is meghúzóhatott az előírás mögött, hogy ne lehessen „nyerészkedni”, azaz négyszer egymás után ugyanakkora gázsit elkönyvelni egyazon napon, hiszen az úgyszintén szembement volna a szocialista erkölccsel. E tekintetben egyébként az ORI korábbi intézkedése szerint a második fellépésért már csak a gázsni nyolcvan százalékát kaphatták meg a művészek, aminek az volt a logikája, hogy a második előadás nem igényelt a fellépők részéről akkora erőfeszítést, hiszen már a helyszínen tartózkodtak, így nem kellett odautazniuk, illetve az ilyenkor szükséges hangszerek beállításokat is elvégezték a fellépéshez, ráadásul már be is járatták a produkciót az első alkalommal, így azt „csupán” meg kellett ismételnük. Ezekből a megfontolásokból kiindulva az ORI a harmadik, illetve negyedik előadásokat értelemszerűen nem engedélyezte volna.

Emiatt Keleti Pál a rendező szervek által kitöltött és hozzá eljuttatott kérelmeken, amiket az ORI-nak nyújtott be, az előadások dátumát önkényesen megváltoztatta – mondhatjuk: meghamisította a dokumentumokat –, hogy megkaphassák az engedélyt, és ezzel félrevezette az ORI-t, mert a ténylegesen megtartott koncertek dátuma és a hivatalos okiratokon szereplő dátum nem egyezett.

Az efféle esetek általában nem maradtak ismeretlenek az ORI vezetősége előtt, ami mögött állhatott direkt feljelentés, de akár egy véletlen, szóbeszéd útján terjedő információ is. A jelenleg rendelkezésre álló dokumentumok alapján utólag már sokszor nehéz, vagy egyáltalán nem lehet rekonstruálni, hogy honnan érkeztek a feljelentések. Mindenesetre Keszler Pál, az ORI igazgatója⁴ arról tájékoztatta Lakatos Éva OF-igazgatót⁵ 1971. december 29-én írt levelében,⁶ hogy Keleti Pál 1971. szeptember 15-én négy előadást is szervezett, de abból az ORI csak a két kisművészt engedélyezte, a záhonyit és a fényeslitkeit nem. Ez esetben lehet tudni, hogy a záhonyi Szakszervezeti Művelődési Ház buktatta le Keleti Pált, mert arról tájékoztatta az ORI-t, hogy nem szeptember 19-én, hanem szeptember 15-én tartották meg a programot (Keleti Pálon kívül fellépett: Hofi Géza, Kovács Kati, Fenyvesi Gabi, Karda Beáta, Berényi Anna, Angyal János, Poór Péter, Heller Tamás, Idrányi Iván és Auth Ede).

A fényeslitkei dátumhamisítást Keleti Pál tagadta az ORI-nál, de a monopolcég nem hitt neki, mert kizárásos alapon ezt csak ő követhette el, és figyelembe vették azt is, hogy szerintük leginkább neki állt érdekében, hogy egyetlen napon még több előadás legyen (persze az énekesek és zenészek is érdekeltek voltak abban, hogy a lehető legtöbb előadást tartsák meg minél rövidebb idő alatt). Ugyancsak tagadta ezt a fajta dátumhamisítást Keleti Pál 1971. szeptember 16-án, amikor szintén négy előadást tartottak meg, pedig az ORI-tól csak két, egymást követő sárospataki rendezvényre kaptak engedélyt. A nyírmadai és a vásárosnaményi koncerteket másnapra dátumozta, holott – mint később kiderült – ezeket is ugyanezen a napon tartották, csak megpróbálta mindezt eltitkolni az ORI előtt. Ezúttal a nyírmadai engedélyezési kérelem miatt derült ki a turpisság, ugyanis Keleti Pál itt oda-vissza javította a dátumokat először piros, majd kék tollal, és ez tűnt fel a hivatalnak. Egy fokkal kisebb volt a kihágás mértéke 1971. szeptember 10-én, amikor három előadást tartottak meg a valóságban, de aznapra csak kettőről volt tudomása az ORI-nak. Zsáka és Komádi községekben szabályszerűen járt el a kérelmek kitöltésekor, de a bihar-keresztesi alkalom dátumát már átjavította szeptember 20-ra, ami felkeltette az ORI figyelmét, ám okkal valószínűsíthetjük azt is, hogy már kifejezetten „utaztak” Keleti Pál tevékenységére.

A legszélsőségesebb eset azonban Keleti Pállal kapcsolatban kétségkívül az volt, hogy 1971. november 13-án a salgótarjáni síkúvegyvár zagyvapálfalvai művelődési otthonában társaival fellépett (szerepelt a Vidám Fiúk, Idrányi Iván, Szécsi Pál, Ambrus Kyri, Fenyvesi Gabi, Payer András és Angyal János is), de erre az alkalomra nem kért engedélyt, ugyanis aznapra már volt két lekötött fellépésük Mezőtúrra és Szeghalomra, és itt, úgy tűnik, nem akart manőverezni az átdátumozással. Amikor a helyi rendező szerv érdeklődött az ORI-engedély iránt, ő csak értetlenkedett, megjátszva magát, mintha nem is értené, hogy miért késik az ORI-engedély, amit a valóságban persze meg sem igényelt. Ezzel szemben a zagyvapálfalvai rendezvényre csak annak lebonyolítása után, 1971. november 23-án nyújtotta be az ORI-hoz a kérelmet egy december 4-i dátumra.

Hasonló eset történt a nagyigmándi művelődési házzal is, amikor a rendező szerv (a művelődési ház) 1971. december 6-ra diszponált kérelmet, amit elküldött Keleti Pálnak, aki a dátumot önhatalmúlag, úgy, hogy nem szólt arról a nagyigmándiaknak, átjavította december 7-re, és úgy küldte tovább az ORI-nak, ahol engedélyzték az előadást, mert nem tudtak arról, hogy ez fiktív időpont, ugyanis december 6-ra már volt két lekötött alkalmuk Bana és Kisbér községekben. Ez esetben azonban a nagyigmándi művelődési ház igazgatója nem hagyta annyiban

a dolgot, felutazott Budapestre az ORI-székházba,⁷ és értesítette őket a visszásságról. Ennek alapján az ORI úgy határozott, hogy a rendezési engedélyt december 6-ra Nagyigmánd és Kisbér részére adja ki, míg december 7-re hagyta jóvá a banai előadást.

Ezt emlegetve Keszler Pál szinte rákosista szóhasználatlaltal élt: „Ebben az esetben csak műsorengedélyezési osztályunk dolgozóinak ébersége hiúsította meg Keleti Pál azon törekvéseinek sikerét, hogy félrevezetésünk útján ismét három előadást tartson meg egy napon.”⁸

Keleti Pál módszere egyébként az volt, hogy az ORI-ban mindig a rendező szervekre, azaz a művelődési házakra hátrította a dátumjavításokat, mondván, hogy ők is tudtak ezekről, és egyet is értettek velük. Ez alapvetően igaz is volt, legfeljebb azt nem kötötte Keleti Pál a helyi rendező szervek orrára, hogy aznap még hol, illetve hány helyen lépnek fel.

Keleti Pál másik fontos szabálysértése az volt az ORI olvasatában, hogy tilalmuk és figyelmeztetésük ellenére rendszert csinált abból, hogy az általa szervezett egész haknicsapat járandóságát egy összegben egyedül ő vette fel és osztotta szét közöttük, ami nem felelt meg az ORI előírásainak.

Ezenkívül a művészek idejét beosztva és a lehetőségeket a végtelékig kiaknázva határozta meg azt, hogy ki hol lépjen fel, aminek nyomán sokszor az előre beharangozott fellépőgárdából néhányan hiányoztak, mások pedig újként jelentek meg a fellépők között. Ezt rendszerint nehezményezték a rendező szervek, és emiatt közülük néhányan az ORI-hoz is fordultak a panaszukkal. A legextrémebb esetben Keleti egy adott művész nevét feltüntette ugyan az ORI-nak benyújtott engedélyezési kérelemben, de őt magát még csak fel sem kérte a fellépésre. Konkrétan Tömő (művésznevén Temesváry) Istvánt nevezte meg, aki négy alkalommal is szerepelt a dokumentumokon, holott Keleti Pál egyértelműen előre tudta, hogy nem fog fellépni, helyette viszont mások jöttek, akik egyáltalán nem szerepeltek a fellépők listáján. Valószínűleg azért folyamadott ehhez az eszközhöz, mert alacsonyabb ORI-gázsijú művészekkel tudott megállapodni, a különbözetet pedig zsebre tette.

Mindezeket összegezve Keszler Pál szerint olyan sok volt Keleti Pál rovásán, hogy a legszigorúbb eljárást és intézkedést követelte az Országos Filharmóniától. Kérte, hogy egy teljes évre vonják meg az előadóművészi működési engedélyét, és a büntetőeljárás indítását is kezdeményezte, amit viszont a jogerős Országos Filharmóniavégzés után tartott időszerűnek, mert csak akkor tudták csatolni a megfelelő eredeti dokumentumokat. Kérését a szocialista erkölcsnek megfelelő érvrendszerrel támasztotta alá, nagyon súlyosnak állítva be Keleti cselekedetét. Ez egyfelől nem meglepő, hiszen az okirathamisítás de-

mokratikus viszonyok között is büntetőeljárást von maga után, másfelől viszont a Kádár-rendszer könnyűzenei politikája volt az, ami belekényszerítette Keleti Pált a fenti szabálytalanságok elkövetésébe, hiszen egy szabad országban semmilyen eszközzel nem korlátozzák az előadó-művészek fellépéseinek a számát, annyit vállalnak el, amennyit saját belátásuk szerint tudnak. „Amikor egy művész az egyéni haszonszerzéstől indítva eljut odáig, hogy sem a közönség érdeke, sem művésztársainak hírneve és megbecsülése, sem a hatósági előírások nem elegendők arra, hogy őt egy helytelen és a közvélemény által is elítélt gyakorlattól visszatartsák, sőt a mértéktelen jövedelemszerzési vágy kielégítése érdekében a hatóság és a rendező szervek félrevezetésétől, valamint az engedélyezés során kitöltésre kerülő okiratok meghamisításától sem riad vissza, ott kétségtelenül olyan szigorú intézkedésre van szükség, amely a lehető leghosszabb időre véget vet a szabályellenes tevékenységnek és egyben tanulsággul szolgál a többi művészek (sic!) számára is.”⁹

A vádakra 1971. december 6-án Keleti Pál írásban válaszolt, mondván, hogy legtöbbször a kényszer szülte ezeket a helyzeteket, és meggyőződésének adott hangot, miszerint a vidéki közönség azzal járt a legjobban, hogy egyáltalán eljutottak a neves budapesti színészek, zenészek és énekesek hozzájuk – ebben a megállapításában sok igazság volt –, és ez szerinte csak így volt megoldható. Arról is biztosította az ORI-t, hogy a felderített eseteken túlmenően nem csinált ilyet, és azóta sem fordult elő hasonló eset.¹⁰ Ezzel szemben Keszler Pál 1972. március 13-án arról számolt be a Művelődésügyi Minisztérium Zene- és Táncművészeti Főosztályának, hogy Keleti Pál továbbra is folytatja szabálytalan tevékenységét, egyúttal kifogásolta, hogy az Országos Filharmónia csak négyhavi eltiltásra ítélte, szerinte a tények ismeretében az egyéves eltiltást is megérdemelné.¹¹ Lakatos Éva OF-igazgató ezzel vitatkozva már 1972. február 16-án meghozta hivatalos döntését, melynek során jelezte Keszler Pálnak, hogy azért ítelték négyhavi eltiltásra Keleti Pált, mert még csak első ízben folytattak ellene eljárást.¹² Erre reagálva Keszler Pál 1972. február 24-én azt írta Lakatos Évának, hogy nagyon sajnálja, hogy Keleti Pál még a felét sem kapta annak, mint amit az ORI javasolt.

A súlyosbítás lehetséges lett volna abban az esetben, ha Keleti Pál fellebbezést nyújtott volna be a Művelődésügyi Minisztériumhoz, és ennek során akár súlyosbíthaták is volna a döntést. Keszler Pál az esetleges súlyosbítás jogosságát azzal indokolta, hogy egyrészt ezt megelőzően Keleti Pált már többször figyelmeztették a szabálytalanságokra, tehát az, hogy még nem folytattak ellene eljárást, nem jelenti egyúttal azt, hogy előzmény nélkül való volt a cselekedete, másrészt az okirathamisítás olyan súlyos bűncselekmény, ami büntetőeljárást is kell, hogy maga

után vonjon, és nem elegendő az Országos Filharmónia vagy a művelődési tárca az előadó-művészeti engedély megvonásáról szóló rendelkezése.

A művelődésügyi tárca végül helybenhagyta az Országos Filharmónia döntését, ami egyúttal azt is jelentette, hogy maradt a négyhavi eltiltás, erről Lakatos Éva 1972. május 15-én tájékoztatta az ORI-t.¹³

A működési engedély beszolgáltatása sem ment azonban zökkenőmentesen, mert Gaál Antal, az ORI jogtanácsosa belső feljegyzésében 1972. május 19-én arról informálta a műsorengedélyezési osztályt, hogy Keleti Pál még nem szerzett tudomást az eltiltásának jogerőre emelkedéséről, következésképp még nem adta le az okiratot. Ettől függetlenül az 1972. május 22-re lekötött koncertek rendező szerveit sürgősséggel értesítették arról, hogy Keleti Pál már nem kaphat gázsit, még ha ő is szervezte ezeket az alkalmakat. A jogtanácsos egyúttal rögzítette, hogy a négy hónapot nem május 15-től, hanem attól a naptól kell számítani, amikor a retorzió alá vett személy leadta a működési engedélyt. Ez a nap 1972. május 22. lett, de Keleti Pál még ezután is próbálkozott az érvényesüléssel, ugyanis vendéglátóipari zeneszolgáltatást kezdett el szervezni. Ezzel kapcsolatban Keszler Pál az 1972. június 9-i neki írott levelében megjegyezte: „A megvont működési engedély alapján tehát Ön sehol semmiféle hivatásos előadó-művészeti tevékenységet nem végezhet.”¹⁴ Némiképp cinikusan azonban hozzátette, hogy ha Keleti Pál netán rendelkezne OSZK-engedéllyel, akkor ezen a területen tevékenykedhetne. Ezt egyébként arra reagálva közölte az ORI igazgatója, hogy két nappal korábban Keleti Pál megkereste őt azzal a kéréssel,¹⁵ hogy vendéglátóipari zeneszolgáltatást végezhesen. Kérését azzal indokolta, hogy beteg és nyugdíjas szüleit ő tartja el, eltiltása miatt pedig még az esküvőjét is le kellett mondania.

Az ORI nem nyugodott bele abba, hogy Keleti Pál szerintük ennyire enyhe büntetéssel megúszta a dolgot, ezért a hivatalos művészetpolitikai retorziós eljárás lezárulta után, 1972. december 5-én a II. kerületi rendőrkapitányságon feljelentést tett ellene hétrendbeli közokirathamisítás miatt,¹⁶ amihez természetesen felhasználta mindazokat a tényekként kezelt adatokat, amelyeket a művelődési házak korábban szolgáltatottak, és amelyek alapján a minisztériumi határozatban a négy hónapos letiltás született. Ennek időtartama alatt egyébként kiderültek újabb, a fentiekhez hasonló visszaélések is (egyebek mellett Nyíradonyban, Nagyecsedben, Mátészalkán, Diósjenőn és Hodászon), amelyeket 1972. július 11-én az ORI összegyűjtött az Országos Filharmónia számára: szerették volna, ha Keleti Pált újabb hat hónapra eltiltják a műsorszervezéstől és a fellépésektől.¹⁷ Lakatos Éva 1972. október 6-án kelt levelében ezt a kezdeményezést nem fogadta el, mondván, hogy amikor az ORI és az Országos Filhar-

mónia tudomására jutottak a delikvens újabb visszaélései, még első büntetését töltötte, és meg akarta adni neki azt az esélyt, hogy ezt követően változtasson addigi módszerein.¹⁸

Kisebbségi retorziós ügyek az új gazdasági mechanizmusban

Keszler Pál Keleti Pál elrettentő példáját emlegette akkor is, amikor 1972. február 24-én az ORI a korábban már többször figyelmeztetett Hódos D. Sándor¹⁹ ellen három hónapos eltiltást kezdeményezett az Országos Filharmóniánál. Indoklásuk szerint az illető a Mátravidéki Hőerőmű KISZ-szervezete szervező titkárának aláírása mellé szinte krimibe illő jelenet során beszerzett egy pecsétet a IX. kerületi Ingatlankezelő Vállalat házkezelőségétől. (Hogy miért pont onnan, arra magyarázatot ad, hogy ott volt ismeretsege egy titkárnő személyében, akinek a figyelmét szinte színészeket megszágyonyító ügyességgel elterelve kiemelt egy fiókból egy bélyegzőt, hogy azt használja az ORI-nak beadandó hivatalos papíron.) Erre azért volt szükség, hogy rendezési engedélyt kérjen az ORI-tól, a rendező szerv pecsétje azonban átmenetileg nem áll rendelkezésre (éppen az üzemben volt). A pecsétet szándékosan elmaszatolta azzal a céllal, hogy azt az ORI-ban összetéveszték a mátravidéki rendező szerv bélyegzőjével, ám a terve nem sikerült, észrevették a hamisítást.²⁰ Az eset súlyossága ellenére nem került sor túlságosan kemény retorzióra, Hódos D. Sándort az Országos Filharmónia jogerősen mindösszesen egy hónap eltiltásra ítélte. Az enyhe ítéletben talán közrejátszhatott az is, hogy a Heves megyei Lőrinciben található hőerőmű KISZ-alapszervezete mindenképpen szeretett volna egy koncertet, amelyhez szervező titkáruk a kézzjegyet is adta, eredetileg objektív okokból „mindössze” a pecsét hiányzott a hivatalos okmányról.

Az ORI-nak azonban más esetekben többször sikerült retorziókat kiharcolnia. Ez történt a Balogh Tibor, a debreceni gördülőcsapágygyár KISZ-bizottságának klubvezetője és Markó Sándor zenész ellen indított ügyben is. 1972. augusztus 10-én feljelentették őket, mondván, hogy a két érintett előzetesen nem kért engedélyt műsoros előadás tartására, holott ez kötelező lett volna. A muzsikusként volt OSZK-vizsgálója, de a szervezők előzetesen nem fordultak a helyi tanácshoz a fellépés engedélyezésének ügyében, ezért végül a rendező szervnek, azaz a debreceni üzemi KISZ-bizottságnak utólag be kellett fizetnie az ORI által megállapított díjakat. A slendrián diktatúra működési mechanizmusának megfelelően az ORI az előadásokat utólagosan engedélyezettnek tekintette, valószínűleg annak érdekében, hogy a pénzt behajthassa a szervezőkön. Ugyanakkor Szentiványi József zongorakísérő ellen

is feljelentést tett az ORI a II. kerületi tanácsnál működési engedély nélküli fellépés és szervezés, valamint jogszolgáltatlan címhasználat miatt.

Érdekes módon a már ismertebb énekesek ellen kevésbé volt szigorú az ORI, mert kezdeményezték ugyan Korda György felelősségre vonását szerződésszegés miatt, de az Országos Filharmónia megelégedett mindössze egy figyelmeztetéssel. Ugyanígy Aradszky László is csak figyelmeztetést kapott, miután az ORI raportra rendelte, és tisztázták, hogy az énekes az egyik műsoros előadáson komolytalan magatartást tanúsított, illetve megjegyzéseivel nagy nyilvánosság előtt sértette az ORI ellenőrzési tevékenységét. Ez utóbbin természetesen volt mit kritizálni, hiszen a monopóliumot élvező koncertszervező cégnek sok esetben teljesen következtelen volt a retorziókat is kitalálásba helyező működése, a művész azonban ott követte el a hibát, hogy nem rejtette véka alá a véleményét, és nagy valószínűséggel az ORI-ellenőr előtt tette meg azokat a kijelentéseit, amit a vállalat vezetése sérelmezett.²¹

Gaal Antal ORI-jogtanácsos 1973. január 9-én összefoglaló házi feljegyzést írt a büntető és szabálysértési feljelentésekről. Ebből kiderül, hogy a nagy hírű Atlantis együttest (a 60-as évek derekán itt játszott mások mellett Radics Béla és Neményi Béla is) vezető Sankó László ellen az ORI 1972. február 16-án feljelentést tett a VI. kerületi rendőrkapitányságon magánokirat-hamisítás vétségének gyanúja miatt, mert egy olyan iratnak bukkantak a nyomára, amely az ORI igazgatójának nevében olvashatatlan aláírással igazolja, hogy Sankóék valahol (ezt közelebbről nem nevezte meg) felléptek. Hamar kiderült azonban, hogy csak vidéki lányok próbálkoztak ezzel, hogy szüleik elengedjék őket a fővárosba a koncertre, ami sikerült is nekik, de ezzel tisztázták is Sankót a gyanú alól. Ennél is bagateltebb ügy pattant ki Karcagon, 1972. szept-

Korda György az 1968-as Tánctalafesztivál döntőjében, Erkel Színház adományozó: Szalay Zoltán © Fortepan

tember 8-án, amikor az ORI ismeretlen tettes ellen tett feljelentést a városi ügyészségen egy általuk hamisnak mondott működési engedély miatt. Amikor aztán közelebbről megvizsgálták az „iratot”, látták, hogy az még megtevesztésre és félrevezetésre sem alkalmas, így ejtették a feljelentést.

Voltak azonban olyan ügyek is, amelyek során ténylegesen megvalósult a színpadoktól való eltiltás, és erről az ORI készített is egy összesítést.

E szerint Nagy Juditot 1970. április 27-én egy évre tiltotta volna el az ORI, amit az Országos Filharmónia egy hónap múlva hat hónapra mérsékelte. 1970. október 28-án a minisztérium megsemmisítette ezeket a döntéseket, és új eljárásra kötelezte az ORI-t. Nagy Juditot végül 1971. január 9-én az Országos Filharmónia tiltotta el jogerősen két hónapra a fellépésektől.

Szántó Károly ellen az ORI a legszigorúbban akart eljárni, 1970. szeptember 7-én kelt határozatában szerette volna véglegesen eltiltani, ám az Országos Filharmónia 1970. október 12-én ezt egy évre enyhítette, amit a tárca sem módosított.

Brichta János 1970. december 19-én három hónapos eltiltást kapott volna az ORI-tól, ha azt az Országos Filharmónia 1971. március 12-én nem mérsékelte volna egy hónapra, viszont kötelezte az érintettet, hogy 715 forintot fizessen vissza a helyi szervezőknek, amit a tárca helyben hagyott.²²

A jó nevű, és ekkor már jelentős menedzseri rutinnal rendelkező Liliom Károly sem maradt ki a szórásból, őt 1971. január 8-án fél évre tiltotta el az ORI. Az Országos Filharmónia úgyszintén, ezen felül kötelezte 770 forint visszafizetésére is, ám a tárca új eljárásra ítélte az ügyet, melynek értelmében az ORI már nem nyilatkozhatott, az Országos Filharmónia pedig 1971. május 27-én kéthónapos eltiltást adott jogerősen Liliom Károlynak. Amikor tehát a tárca új eljárásra kötelezte a feleket, akkor a bevett eljárásrend alapján az ORI már nem foglalt állást, ahogy a minisztérium sem, az Országos Filharmónia pedig két hónapos eltiltásról hozott jogerős határozatot.

A másik, a zenészek körében nagy elismertségnek örvendő menedzser, Darás István is kapott eltiltást. Az ORI 1971. április 14-én három hónapos szilenciumot javasolt, ezt az Országos Filharmónia 1971. május 19-én megfejelte 1330 forint 60 fillér visszafizetési kötelezettséggel. Az ügy végül érdekes módon zárult, ugyanis az ORI-ki-mutatásban közelebbi dátum nélkül annyit írtak le, hogy Darás István ezt az Országos Filharmónia-határozatot 1971 júniusában megfellebbezte, de valami miatt, érdekes módon, másodfokú határozat ezek után már nem született. Az sem teljesen kizárt, hogy a bürokrácia útvesztőjében elsikkadt az eljárás, és az Országos Filharmóniában nem folytatták le újra az ügyet, pedig le kellett volna, így

Darás István megmenekült a retorziótól. A másik – ennél valószínűbb – verzió az lehetett, hogy eltekintettek az intézmények az újratárgyalástól, és az első körben született Országos Filharmónia-határozatot tekintették mérvadónak, ami alapján Darás István le is töltötte a büntetését; erről mindenesetre nem lelhető fel dokumentum.

A később visszaesőnek minősülő Szikora Jenőnek három hónapos eltiltást javasolt az ORI 1971. június 2-án, amit az Országos Filharmónia 1971. augusztus 18-án két hónapra csökkentett, ugyanakkor 380 forint visszafizetésére kötelezte a művészt. Ezt 1971 novemberében (a pontos dátumot ezúttal sem írták le) a Művelődésügyi Minisztérium tovább mérsékelte egy hónapra.

Érdekes módon az ORI összesítő feljegyzése még a Gemini együttest is idesorolta, akik természetesen nem másoknak, hanem maguknak szerveztek koncerteket. Ők 1971. augusztus 6-án egyéves eltiltást kaptak volna az ORI-tól, ha az Országos Filharmónia nem szólt volna közbe, így viszont mindössze egyszerű figyelmeztetést írtak a nevük mellé az Országos Filharmónia 1971. szeptember 24-én kelt határozata alapján, amely megszüntette az ellenük folyó eljárást.

Defekt Illés szekeren

Az ORI az Illés, a Tolcsvayék és a Trió, valamint Koncz Zsuzsa – azaz a KITT Egylet – 1973. augusztus 8-i ajkai koncertjén történtek miatt is szankciókat szándékozott kiszabni, erről Keszler Pál írt az Országos Filharmóniának 1973. augusztus 27-én. A levélből kiderült, hogy az ORI 1973. június 30. és szeptember 6. közötti, szabadtéri színpadokon és kultúrházakban való fellépésekkel bízta meg a KITT Egyletet. A turné során a kultúrházakban dupla koncerteket kellett tartaniuk, minden bizonytalán azért, mert nagy volt rájuk a kereslet, és így lehetett elérni a szabadtéri színpadokon elvárt nézőszámot az ezzel járó bevétellel együtt. Az ügyben meghallgatták az ajkai Városi Tanács VB Művelődésügyi Osztálya és az ORI-alkalmazottak által előadott panaszt, miszerint a művészek nem voltak hajlandók két kultúrházhoz koncertet adni a viharos időjárás ellenére sem, mondván, hogy ezekért ugyanannyi gázsit kapnak, mintha egyetlen fellépésük lenne a szabadtéri színpadon.

A koncert napján a siófoki szállásuk vezetője, Szigeti Nándor – aki a zenészekkel ellentétben nem a Kővirág bérvillában lakott, hanem külön tőlük – először próbálta őket korábbi indulásra ösztökélni, de visszautasították, majd egy óra múlva még egyszer megismételte, sikertelenül. Ezután Szörényi Levente, Koncz Zsuzsa és Tolcsvay Béla jelenlétében megpróbálta telefonon rábeszélni az ajkaiakat, hogy legyen csak egyetlen szabadtéri koncert, de a helyiek már nem tudtak vagy nem akartak változtatni

a programon. Koncz Zsuzsa a beszélgetést hallva, annak egy adott pontján kivette Szigeti Nándor kezéből a telefont, és ő kezdett el egyezkedni az ajkai művelődési intézménnyel, szintén sikertelenül. Ezzel „dezavualta” az ORI-t Keszler Pál szóhasználatára szerint. A zenészeknek a dupla koncert miatt értelemszerűen hamarabb kellett volna elindulniuk Ajkára, de ők nem hagyták magukat rábeszélésre, hanem inkább elmentek ebédelni a Hableány étterembe. Amikor Budapestről megérkezett az ORI-busz, amin egyedül Illés Lajos tartózkodott, a síófoki szálláson Rónaszéki Endre ORI-sofőr nem talált senkit, csak Móricz Mihályt, akinek el volt törve a lába.²³ A Tolcsvayék és a Trió gitárosa azt mondta az ORI-sofőrnek, hogy csak egyetlen előadás lesz, ezért mentek nyugodtan ebédelni a zenésztársai. Ezt Rónaszéki Endre elhitte, mivel egyetlen zenésszel találkozott csak, és az időjárás is jóra fordult. Szigeti Nándor azonban utánuk ment az étterembe, ahol a zenészek közül néhányan ebédeltek, sőt, Szörényi Levente délután fél négykor kezdett csak el ebédelni, míg a többieket sehol nem lehetett megtalálni, mert nem mondták meg, hova mennek. Keszler Pál annak a meggyőződésének adott hangot, hogy a zenészek direkt késleltették az indulást, hogy ne kelljen két beltéri koncertet adniuk, csak egy szabadtéri, amivel ugyanannyit kerestek, mintha két beltéri adtak volna, sokkal több fáradsággal.

Az ORI-alkalmazottakkal való szembeszégülésük során az ő jelenlétükben az ORI-t szidalmazták, ráadásul szabotálták a műsort. Ez persze csak Keszler Pál olvasata volt, a zenészek szemszögéből tökéletesen érthető a helyzet, hiszen egyrészt sokkal nagyobb presztízzsel bír egy szabadtéri színpadon fellépni, mint egy kultúrházban, másrészt sokkal többen férnek el ott, s így mindenki, aki akarta, láthatta volna a koncertet, tehát senkinek az érdekei nem sérültek volna. A dupla kultúrházhas megoldás, mivel már beállt a jó idő, csak erőfitogtatás volt az ORI részéről, azzal a kis kikötéssel, hogy ennyi idő távlatában már nem lehet megítélni, mennyire lett volna farszto át-szervezni a bulikat a szabadtéri színpadra.

Mindenesetre a duplakoncertes változat szerint 17 óra-kor kellett volna elkezdeniük a koncertet, de csak 18 óra 15 perckor érkeztek meg Ajkára, ahol további vitába kezdtek a helyi rendező szerv képviselőivel a kettő vagy egy koncert kérdéskörben, majd 19 óra 15 perckor kezdtek csak el zenélni, ekkor érkezett ugyanis Bródy János a helyszínre, mert előtte Siófokról gépkocsival magánügyben eltávozott Kiliántelepre, így ő onnan, és nem a többiekkel érkezett Ajkára. Keszler Pál érvelése szerint ez sem elfogadható érv a koncert halogatására, mert azt megelőzően Bródy ellen eljárás folyt,²⁴ és nélküle is koncertezett az Illés. A zenészek hozzáállását Keszler Pál egyenesen „gyakorlatunkban példa nélkül álló fegyelmetlen maga-

tartásnak” minősítette, amit betetőzött az, hogy Szörényi Szabolcs és Koncz Zsuzsa állítólag a színpadon is azt mondta a közönségnek, hogy szervezési malőr miatt kés-tek, mert ők szabadtéri előadásra készültek.

Ehhez Keszler Pál még azt is hozzátette, hogy ebben senki nem egyezett bele a szervezők közül. Az ORI igazgatója végül azt javasolta az Országos Filharmóniának, hogy három hónapra vonják meg az összes zenész működési engedélyét, mert „feltétlenül példamutatóan szigorú intézkedést tartunk szükségesnek egyrészt a zenészek szándékos és tervszerű magatartására tekintettel, másrészt a könnyű műfaj területén az utóbbi időben meglazult művészi és állampolgári fejelem megerősítése céljából is. Ha ezt a fegyelmetlenséget nem követi erélyes és határozott intézkedés, az ügyben nem szereplő hivatásos előadóművészek nem fognak visszariadni hasonló magatartástól, és gyakorlatilag nem lesz biztosítható a közönséggel és műsort igénylő művelődésügyi intézményekkel szemben vállalt kötelezettségeink teljesítése.”²⁵ Ugyanezen a napon Keszler Pál tájékoztatta Barna Andrásné, a Művelődésügyi Minisztérium Zene- és Táncművészeti Főosztályának vezetőjét is – ahogy fogalmazott – „a rendkívüli fontosságú problémáról”, és kérte a támogatását.²⁶

A dokumentumokban néhol tévesen KITT együttesként aposztrofált zenei munkaközösség (a helyes kifejezés a KITT Egylet lett volna, Koncz Zsuzsa, az Illés, illetve a Tolcsvayék és a Trió nevének összevonásából, Bródy János ötlete nyomán) végül az Országos Filharmónia döntése értelmében Keszler Pál legnagyobb sajnálatára és legelszántabb próbálkozása ellenére sem kapott három havi eltiltást, ezt Lakatos Éva közölte az ORI-val 1973. szeptember 24-én.²⁷ Lakatos Éva úgy fogalmazott, hogy az ORI vehemensen támadta Illéséket, ám érvei elég ingatag lábakon álltak: „Levelükből és mellékleteikből kitűnő fenti tényállás alapján a művészek ellen működési engedélyük ideiglenes megvonására sajnálatunkra kellő jogalapot nem találunk.” Ezt azzal indokolta – mintegy egyetértve Koncz Zsuzsa írásban benyújtott érvelésével –, hogy meglehetősen szokatlan és nagy kockázatú volt az az eljárás, hogy ahelyett, hogy másnapra esőnapot szerveztek volna az ajkai szabadtéri színpadra, az egyetlen szabadtéri előadás helyett még aznapra beszerveztek két, fedett helyszíni előadást, egymás után. A nagy kockázaton azt értette, hogy a zenészek és a technikusok egy része (Illés Lajos és egy technikus) eleve Budapestről érkezett Siófokra, hogy magával vigye az összes többi zenészt, kivéve Bródy Jánost, aki nem tartózkodott Siófokon, és emiatt nem is lehetett értesíteni a változásról. A zenészek ezen körülmények miatt idegesség lett úrrá, és mindezeket a problémákat még tetézte, hogy Rónaszéki Endre nem ellenőrizte a Móricz Mihály által elmondottakat, miszerint csak egyetlen előadás lesz az ajkai szabadtéri szín-

Török Ádám
az 1973-as
Rockfesztiválon,
DVTK-stadion
adományozó:
Gyulai Gaál
Krisztián
© Fortepan

padon. Lakatos Éva hangsúlyozta, hogy az ügyet mind-össze jogi szempontból értékelték, és ennek alapján nincs okuk a büntetés kiszabására, egyúttal javasolta, hogy a későbbiekben olyan szerződéseket kössenek a művészekkel, amelyekben kitérnek az időjárási okokból elmaradó előadások zárt térben való pótlásának mikéntjére. Mivel ez ebben az esetben elmaradt, nem lett volna jogos a KITT Egylet felelősségre vonása, ugyanakkor nyitva hagyta a lehetőségét annak, hogy az ORI saját hatáskörben esetleg erkölcsi figyelmeztetésben részesítse a zenészeket. Az ügyet ezzel Lakatos Éva lezártnak tekintette, arról pedig nem maradt fenn dokumentum, hogy Illéséket az ORI bármiféle szóbeli vagy írásbeli megrovásban részesítette volna.

Az ORI hálójában 1972 után

Az új gazdasági mechanizmus 1972. novemberi végleges és teljes visszavonása után a könnyűzenészekkel való bánásmód sem lehetett elnőzőbb, mint korábban. Alább kiderül: nem mondhatjuk, hogy a korábbiakhoz képest sokkal határozottabb lett az ORI fellépése, ugyanis az iratok alapján nem mutatható ki szignifikáns különbség a két időszak között, mindenesetre sok fegyelmi ügy keletkezett az 1972-t követő néhány évben is. Ezek közül kiemelkedik a Török Ádám, a Mini vezetőjével szembeni ORI-retorzió, miután a zenekarvezető megpróbálta kihasználni a jogi kiskapukat. 1973. október 6-án két borsodi településen, az edelényi és a boldvai művelődési házban is fellépett a zenekarával, mindkét helyen azt állítva, hogy a másik helyen elmarad a koncertjük. Mindkét helyen a Budapestről az adott borsodi községbe szóló másodosztályú gyorsvonati menetjegyet számoltatott el minden zenekari tag számára, ami persze törvénytelen volt – az ORI vezetője egyenesen csalásnak minősítette ezt a tettet –, a zenekarvezető pedig az ORI-ban tartott meghallgatásán a jegyzőkönyv szerint azt állította, hogy

a hangszerek szállítási költségeinek fedezése miatt volt szükség erre a lépésre. Ezt az érvelést az ORI-ban nem fogadták el, mondván, hogy arra külön tételben kellett volna kiállítani bizonylatot, ami nem történt meg. Török Ádám következetes maradt, sem a helyi művelődési intézmények felszólítására, sem az 1974. február 18-án megtartott ORI-meghallgatáson nem volt hajlandó a pénzt visszafizetni, így Keszler Pál arra kérte az Országos Filharmóniát, hogy részesítsék őt figyelmeztetésben, és hajtsák be rajta a követeléseket.²⁸

Az ORI-meghallgatáson egyébként Török Ádám azt adta elő, hogy ezeket a koncerteket nem is ő kötötte le, hanem egy bizonyos Mátyás András, akivel a Fonyódon és Csajágon történtek után nem akart többé együttműködni (hogy ezeken a helyeken mi is történt valójában, arra egyáltalán nem tért ki, bár az is lehet, hogy az ORI-ban is evidensnek tekintették az akkoriban zenészberkekben közszájon forgó eseteket, ezért nem magyarálták meg külön a dokumentumban). Így történt, hogy a rendezési engedélyekre vonatkozó kérelmeket – amiket aztán a bevett gyakorlat szerint az ORI-ba kellett volna küldeni jóváhagyásra –, amelyeket a helyi rendező szervek Török Ádámnak küldtek ki az I. kerületi Szabó Ilonka utcai címére, megsemmisítette.

Az edelényi és a boldvai rendezési kérelmek azonban közvetlenül az ORI-ban is landoltak, minden bizonnyal Mátyás András küldte be azokat, így ezeket a fellépéseket Török Ádám elvállalta. Elmondása szerint az edelényiek kezdetben csak 420 forintot akartak nekik adni utazási költség címszó alatt, ezt némi vita után sikerült feltornáznia 960 forintra. Ezzel szemben a boldvaiak minden különösebb nézeteltérés nélkül kifizették a 900 forintos úti- és szállítási költséget, ami Török Ádám olvasatában azt jelentette, hogy ezzel sikerült fedezniük Budapestről oda és vissza az úti- és szállítási költséget (utóbbi nem volt kevés, mert öt mázsa zenekari felszerelést kellett magukkal vinniük), és erre alapozva nem fizette vissza a pénzt.

Az ügy végül hosszas huzavona után azzal zárult le, hogy Török Ádám 1974. április 2-án visszafizette mindkét művelődési háznak az útiköltség felét, és ezt két darab feladóvevénnyel igazolta az Országos Filharmóniánál, amelynek vezetője, Lakatos Éva 1974. április 10-én arról értesítette a zenekarvezetőt, hogy lezártnak tekinti az ügyet, egyúttal figyelmeztette Török Ádámot, hogy ha ilyesmi még egyszer előfordul, akkor sor kerülhet a működési engedélyük ideiglenes megvonására is.²⁹

Nem voltak ennyire elnőzőek a kevésbé ismert polbeat énekes, az 1952-es születésű Törőcsik Józseffel szemben, aki 1973 folyamán és 1974 elején számos alkalommal lépett fel az ORI által engedélyezett módon, „természetesen” saját szervezésben.³⁰ A pártállami cenzúra teljes következetlenségére utal, hogy az ORI sorra úgy adta meg

a művész fellépési engedélyeit, hogy arról sem volt tudomásuk, hogy a Törőcsik József által előadott daloknak lényegében nem is volt szanzonebizottsági³¹ engedélye, mert az előadó tudván tudta, hogy a grémium azokat nem fogja engedélyezni. Az ORI-t azonban több helyi KISZ-bizottság is értesítette arról, hogy Törőcsik József a szocialista eszmével ellentétes tartalmú dalokat adott elő. Boros Lajos XIII. kerületi KISZ-titkár egy alkalommal, 1974. március 5-én, a Láng Művelődési Házban le is tiltotta a fellépését, mindamelllett Törőcsik megkapta a gázsiját. 1974. március 8-án és április 9-én aztán a szanzonebizottság sem engedélyezte a dalokat, majd Keszler Pál dörgedelmes hangú levelet írt az Országos Filharmóniának, amelyben kérte nevezett engedélyének végleges megvonását. „Kivételesen” ezt teljesítette az Országos Filharmónia, mert tényleg veszélyesnek ítélték meg a dalszövegeit és az összekötő szövegeit; erről a művészt 1974. június 3-án értesítették is (sajnos a dalszövegek nem maradtak fenn az ORI-iratanyagban). Az ügy végére akkor került pont, amikor az Országos Filharmónia részéről Marton Károly főtitkár 1974. június 24-én értesítette a letiltásról Keszler Pált, amit a Művelődésügyi Minisztérium³² már korábban, 1974. június 11-én határozatával jóváhagyott.³³

Nem közvetlenül könnyűzenei vonatkozású, de mégis a témához kapcsolódik Stefánka Gyula ügye, aki engedély nélkül portyázott végig több megyét, mielőtt Ikervár községben a rendőrség segítségével rajtakapták, hogy engedély nélküli műsort tart. 1974. szeptember 7-én a Vas Megyei Tanács VB Sárvári Járási Hivatala Művelődésügyi Osztályának vezetője, Bajczy Károly méltatlankodó hangvételű levelet írt az ORI-nak: informátorain keresztül összesen harminckét községről szerzett tudomást, ahol Stefánka engedély nélkül lépett fel, közöttük volt Kám, Répcelak, Nick, Rábapaty, Simaság, Szeleste és Sótöny. A vezető beosztású állampárti apparatcsik arra is hivatkozott, hogy magánszemélyek naplót vezettek (!) arról, hogy a renitens művész mely helyeken lépett fel szabálytalanul, és azt jelentették a járási tanácsnál. Az ügy úgy pattant ki, hogy az ORI egyik alkalmazottja Sátoraljaújhelyről 1974. július 5-én arra szólította fel a sárváriakat, hogy vonják vissza Stefánka úgynevezett tájolási engedélyét – hogy ki lehetett a levélíró, azt nem tudjuk, mert még a sárvári járási tanács is hiányolta az aláírást a dokumentumon. Mindenestre a sárváriak arról tájékoztatták az ORI-t, hogy ők semmilyen magánszemélynek nem adtak ki tájolási engedélyt (ez utóbbi azt jelentette, hogy aki rendelkezett efféle irattal, előre bejelentett és egyeztetett módon, sorban felléphetett a környékbeli községekben).

Ez a nagyobb volumenű szabálysértés úgy fordulhatott elő, hogy Stefánka Gyula rendelkezett a Vas Megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztályának ajánlólevelével, és erre hivatkozva lépett fel az érintett falvakban. A művész

azzal védekezett, hogy saját sátrában mutatja be műsorait, amivel sok helyütt könnyebben megkapta a tanácsi ügyintézőktől a közterület igénybevételére szóló engedélyt. Ezenkívül a Szerzői Jogvédő Hivaltól (SZJH) még a hangshíradó használatára is engedélyt kapott, amit a járási hivatali osztályvezető különösen meglepőnek nevezett.

Ezen információk alapján 1974. szeptember 20-án Keszler Pál javasolta az Országos Filharmóniának, hogy Stefánka Gyula és társai működési engedélyét vonják vissza, amiről tájékoztatta a sárvári járási hivatalt is. Egyébként a Magyar Cirkusz és Varieté (MACIVA) saját helyiségeiben való fellépéseihez nem kellett volna Stefánka Gyulának engedélyt kérnie, az összes többihez azonban igen, és a saját sátrak nem minősültek a MACIVA helyiségeinek. Keszler Pál levelében összegezte, hogy a művész működési engedélyét a Magyar Artistaművészek Szakszervezetének javaslata alapján az Országos Filharmónia állította ki, és arra is felhívta a sárvári járási hivatal figyelmét, hogy ha szabálytalanságokat észlelnek, akkor azt azonnal jelezniük kell egyrészt az ORI-nak, másrészt a Vas Megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztályának.

Még ugyanezen a napon Sarbó Andorné, az SZJH Behajtási Osztályának vezetője, akitől Fényes László igazgatási osztályvezető kért állásfoglalást, az ORI Műsorengedélyezési és Ellenőrzési Osztályának írt levelében megállapította, hogy az engedély nélküli műsorok zeneszámai után is be kell fizetni a szerzői jogdíjakat. Egyúttal megjegyezte, hogy az úgynevezett magáncirkuszok igencsak elterjedtek az országban, ám ennek okairól nem tudnak nyilatkozni. Ugyanakkor külön felhívta a figyelmet, hogy a jogdíj befizetése egyáltalán nem legalizálja az engedély nélküli műsorokat. Helyére tette azt a megjegyzést is, miszerint az SZJH a hangshíradóra általában véve adott volna engedélyt: mint írta, erre nem is volt jogosítványuk, mindössze annyi történt, hogy a hangshíradóban elhangzott védett zeneszámok jogdíjait szedték be Stefánka Gyulától.

Keszler Pál az összes körülményt mérlegelve az Országos Filharmóniának 1974. október 21-én újból megírt levelében továbbra is kitartott amellett, hogy Stefánka működési engedélyét meg kell vonni, egyúttal megjegyezte, hogy a rendezési engedély hiánya már csak azért is szükségszerű volt, mert magánszemély eleve nem rendezhetett műsort, s így nem is kérhetett engedélyt rá, mert ezzel felhívta volna a hivatalos szervek figyelmét a szabálytalan működésre.³⁴ Mindezt Keszler Pál arra hivatkozva írta meg, hogy négy nappal korábban, 1974. október 17-én Lakatos Éva kérte, hogy az ORI tájékoztassa, Stefánka Gyula kért-e, illetve kapott-e tőlük rendezési engedélyt. Ha beigazolódná, hogy nem, akkor Lakatos Éva is jogosnak tartotta az eljárás lefolytatását, amelynek az eredménye ily módon nem lehetett kérdéses.³⁵ Ennek

fényében – bár a dokumentum hiányzik – joggal feltételezhetjük, hogy Stefánka Gyula működési engedélyét megvonták.

Az előbbiektől némiképp eltérően az Országos Filharmónia volt a kezdeményezője a Zalatnay Sarolta³⁶ ellen 1974-ben indított felelősségre vonási eljárásnak az ORI-nál leköötött műsora elmaradása miatt, amit az énekesnő 1974. augusztus 31. és szeptember 30. közötti betegségével magyarázott, így csak figyelmeztetésben részesült. 1974. augusztus 31-én ugyanis Komlón, másnap pedig Pécssett kellett volna fellépnie, ennek elmaradását igazolta orvosi szakvéleménnyel. A vizsgálat megindítását Komló város tanácsának művelődésügyi osztályvezetője, Rác Sándor kezdeményezte az ORI igazgatójánál, Keszler Pálnál, de Komlón a helyi pártszervezet végrehajtó bizottsága is foglalkozott az ügygel. Az ORI igazgatója a felmentő intézkedéssel nem értett egyet, ezért az ítélet súlyosbítása érdekében 1974. november 15-én a minisztériumhoz fordult (már a felmentés előtt Zalatnay működési engedélyének 1974. december 1-jétől kezdődő, három hónapra szóló megvonását kezdeményezte az Országos Filharmóniánál). A fellépés elmaradását Keszler súlyos erkölcsi és politikai károkozásnak nevezte, ez utóbbi kifejezést azért használta, mert mindkét előadást bányásznapj ünnepség keretében rendezték volna meg, elmaradása pedig szerinte tovább rontotta a budapesti művészek és a vidéki munkásság közötti viszonyt.

A program lemondásának valódi oka vélhetően az volt, hogy Zalatnay ebben az időben lemezt vett fel, ám még aznap este is azzal hitegette a koncertszervező társaság alkalmazottait, hogy fellép, sőt állítólagos betegségét is eltitkolta. Az ügy háttérében valószínűleg a lemezkészítés szocialista tempója állt (nagyon rövid idő alatt kellett elkészíteni egy-egy felvételt), ami fizikailag megviselte az énekesnőt, leginkább a hangszalagjait. Ezenkívül feltételezhetjük, hogy jobban megérte a lemezkészítéssel foglalkozni, mint vidéken, fix fizetésért fellépni. A kényes szituáció a Magyar Hanglemezyártó Vállalat (MHV) és az ORI összehangolatlan programszervezése, valamint a művésznő túlvállalása miatt fordulhatott elő.

A Kulturális Minisztérium Jogi Osztálya végül a tárca Zene- és Táncművészeti Főosztálytól 1974. december 2-án az ügy részleteinek aprólékos tisztázását kérte. A feljegyzést készítő Für Sándor leszögezte, hogy az Országos Filharmóniának első lépésben és önállóan nem volt joga a könnyű műfajhoz tartozó művészek felelősségre vonásához, csakis az ORI-val egyetértésben, következképp Zalatnay felmentésével túllépték hatáskörüket, emiatt újra kellett volna tárgyalniuk az ügyet.³⁷

Az ügyet cizellálja Gaál Antal, az ORI jogtanácsosának feljegyzése, amelyből kiderül, hogy 1974. szeptember 30-án hallgatták meg Zalatnay Saroltát az ORI székházá-

ban, ahol az énekesnő emelt hangon, magából kikelve adta elő, hogy ő nem tehetett arról, hogy berekedt a lemezfelvételek alatt, ugyanis az az évi karácsonyi lemezek felvételeit 1974. augusztus 27. és szeptember 3. közé tervezték, ám az MHV önhatalmán lerövidítette ezt az időt, és augusztus 31-ig be kellett fejezni a munkát, mert másnak is kellett a stúdió (hogy pontosan kinek, arról nem szól a fáma). Emiatt megfeszített tempóban kellett a lemezt felvenni (napi hat órában énekelt, ami tényleg megerőltető), augusztus 31-én 16 órára az énekesnőnek már el is ment a hangja, a felsőbb szólamokat vokalistáival énekellették el, de az énekesnő a meghallgatáson is annak a meggyőződésének adott hangot, hogy nem sikerült befejezni a felvételeket, s így a karácsonyi piacra sem jelenik meg a hanghordozója. Az emelt hangú vita hallatán a szomszéd szobából Lengyel György ment át, hogy lecsitítsa, egyúttal leszidja az énekesnőt, aki azonban kitartott álláspontja mellett.³⁸

Az MHV nevében 1974. szeptember 24-én Czapkó Endre főosztályvezető és Bécsi Sándor gyártásvezető válaszolt Keszler Pál kérdéseire, hogy mikor és hogyan zajlottak az énekesnő felvételei. (Az is beszédes, hogy az ORI-igazgató levelére mindössze egy főosztályvezető és egy gyártásvezető válaszolt az MHV-től.) Ebben, mintegy védve a mundér becsületét, azt bizonygatták, hogy eleve nem volt betervezve Zalatnayval augusztus 31. utánra semmilyen felvétel (nem lehet tudni, hogy ki nem mondott igazat, de a kétféle információ nem vág egybe), ellenben augusztus 21. és 31. között az összes Zalatnay-felvétel elkészült. Ennek ellentmond, hogy Zalatnay az ORI-meghallgatáson azt állította, hogy az összeírások áthúzódtak szeptemberre, ami cáfolni látszik az MHV álláspontjának ezt a részét. Czapkóék ezzel szemben ugyanis azt bizonygatták, hogy augusztus 31-én 18 óra 30 perckor befejeződtek az összeírások is – az már más kérdés, hogy ha akkorra már egyébként is elment a hangja, érdemes lett volna-e az énekesnőnek autóbá szállni, hogy leutazzon Komlóra műsort adni.

Keszler Pál ezek után 1974. október 16-án nyájas hangvételű levelet írt Törteli Bélának, a komlói művelődési ház igazgatójának, elnézést kérve a kellemetlenségekért, és rendezte Zalatnay fellépti díját, utazási költségét és szállásdíját.³⁹

Eközben 1974. október 31-én Lakatos Éva is behívatta Zalatnayt, és a körülmények tisztázása után megszüntette az eljárást ellene, amiről 1974. november 6-án tájékoztatta az ORI-t. Egyúttal hozzátette, hogy az énekesnőt figyelmeztetésben részesítette, és felhívta a figyelmét arra, hogy jobban be kell osztani a kötelezettségvállalásait, hogy felelősséggel el tudja látni a feladatait.⁴⁰

Ebbe Keszler Pál nem nyugodott bele, és 1974. november 13-án kérte a Kulturális Minisztérium Zene- és

Táncművészeti Főosztályától, hogy indítsanak új eljárást Zalatnay Sarolta ellen, tényleges büntetést alkalmazva. A levélben hosszasan és részletesen ecsetelte, mennyire megsértette a bányászok öntudatát azzal, hogy nem ment el hozzájuk énekelni, mert meggyőződése szerint Zalatnay magának kereste a bajt azzal, hogy túl sokat vállalt. Az Országos Filharmónia határozatát sok szempontból kifogásolhatónak tartotta, de legfőképpen azért, mert szerinte nem kérték ki az ORI véleményét, amelyben viszont részletesen leírták, hogy hogyan is szegte meg a szabályokat Zalatnay.⁴¹ Barna Andrásné ezt az álláspontot elfogadta, és 1974. december 6-án kérte Lakatos Évát, hogy indítsanak új eljárást, immáron az ORI-val egyetértésben.⁴²

Arról, hogy végül mi is lett az ügy vége, nem található irat, de nincs nyoma annak, hogy Zalatnay Sarolta komolyabb büntetést kapott volna. Joggal feltételezhetjük, hogy nem tiltották el a színpadtól, mert ehhez hasonló ügyben – véletlenül éppen a Komlóhoz közeli Pécssett és hasonló időszakban – Korda György sem kapott különösebb büntetést, sőt ő még csak el sem ment az ORI és az Országos Filharmónia által kezdeményezett meghallgatásokra annak ellenére, hogy erre többször is felszólították.⁴³

A Wanderers együttessel már nem bántak ennyire kesztyűs kézzel: 1975. január 16-án három hónapra eltiltotta őket az Országos Filharmónia a zenéléstől, mert vezetőjük, Haász Albert nem jelentett be egy átmeneti, azaz 1974 júniusától augusztusig tartó, három hónap időtartamú doboscerét, amelynek keretében Bálizs Gábor helyett Szabó Sándor dobolt, illetve előbbi helyett utóbbi vette fel a gázsit, egy alkalommal aláhamisítva az aláírását az átvételi elismervényen.⁴⁴

Hasonló volt a helyzet Lukács Bálint zenésszel is, aki egy négytagú zenekart vezetett, és a tagcserék után is a régi tagokat – Fehér Erika és Aradi György – tüntette fel a névsorban, majd helyettük is felvette a gázsit. Az eset akkor tudódott ki, amikor az érintettek jelentették ezt az ORI-nak.⁴⁵ Végül a kihágás miatt az Országos Filharmónia 1975. február 21-én jogerősen is kimondta, hogy Lukács Bálintot egy évre eltiltja a színpadtól. Ennek jogosságát ugyan az érintett Molnár Ferenc kulturális államtitkárnál kétségbe vonta, de a fellebbezés megalapozottságát Keszler Pál 1975. szeptember 23-án, az államtitkárságnak írt levelében megkérdőjelezte, s ezzel az ügy nyugvópontja jutott.⁴⁶

Még olyan eset is előfordult, hogy egy bizonyos Rózsás Éva – aki magánszervezőként korábban is szervezett műsorokat, mert személye ismert volt az ORI előtt – visszaélt az ORI nevével, és 1975 májusában a cég nevében eljárva kötött volna le fellépéseket egyebek mellett a Borsodnádasi Lemezgyár Petőfi Művelődési Házában. Ám miután az ő nevére írtak az ORI-nak, hamar kiderült, hogy nem dolgozott ilyen névű alkalmazott az ORI-nál. A csalás retorziója vagy elmaradt, vagy túlnőtt az ORI

keretein, de mindenesetre erről további dokumentum nem lelhető fel az ORI-iratanyagban.⁴⁷

Ezzel szemben van adatunk azzal az ügygel kapcsolatban, amikor Keszler Pál ORI-igazgató 1975. május 21-én a XI. kerületi Tanács Végrehajtó Bizottsága Igazgatási Osztályának írt levelében arról tájékoztatót, hogy 1975. február 28-án Matus Imre táncdalénekestől hat hónapra megvonták a működési engedélyt, mert „szabályellenesen folytatott rendezési és szervezési tevékenységet”, amivel megszegte az 1955. évi 13. sz. tvr. 1. §-ának 2. bekezdését és a 4. §-ának 1. bekezdését, illetve a 17/1968. (IV. 14.) számú kormányrendelet 156. §-ának 1. bekezdésének a. és c. pontját. Matus Imre fellebbezett, de a Kulturális Minisztérium 1975. május 7-én meghozott 17473/1975. számú határozatával másodfokon is helybenhagyta az ORI határozatát. Az ilyenkor szokásos eljárásnak megfelelően az ORI a másodfokú határozat meghozatala után 1975. május 13-án ajánlott levélben felszólította Matus Imrét, hogy az ideiglenesen érvényét veszített működési engedélyt három napon belül adja le náluk, ám ennek Matus Imre nem tett eleget. Az ORI gyanította, hogy az érintett művész továbbra is folytatni kívánja jogellenes működését, amibe beletartozott nemcsak a fellépések szervezésének, hanem maguknak a fellépéseknek is a tilalma. Keszler Pál azt kérte a XI. kerületi tanácstól, hogy rendeljék be a művészt, és kobozzák el a működési engedélyt, amit küldjenek el az ORI-nak. Ezenkívül Keszler Pál azt is kérte, hogy ellenőrizzék, Matus Imre 1975. május 13. után fellépett-e valahol. A kérés azért volt helytelen, mert ugyan a tanácsoknak volt műsorengedélyezési jogköre, de csak saját területükön, így ha Matus Imre bárhol máshol szervezett volna műsorokat, arról a XI. kerületi tanácsnak nem kellett tudnia, csak annak a tanácsnak, ahol éppen az adott – vélelmezett – fellépés zajlott. Ebben az eljárásban Matus Imre csak a rövidebbet húzhatta, és le kellett töltenie büntetését, még ha próbált is kibújni alóla.

Zalatnay Sarolta az 1971-es Táncdalfesztivál döntőjében, Erkel Színház adományozó: Szalay Zoltán © Fortepan

- 1 Az Országos Rendező Iroda (ORI) 1958 és 1991 között működő belföldi koncertszervező monopolcég volt, az Állami Hangverseny- és Műsorigazgatóság jogutódjaként. Lakatos Éva, Keszler Pál, Bulányi László, Bali György és Gál Iván igazgatóként, majd a rendszerváltás-kor Gödöllői Lajos kormánybiztosként állt az élén. Mint cenzurális intézmény kiadta a működési engedélyeket, amennyiben az ORI-vizsgákon megfelelték a művészek, illetve megállapította a fellépti díjukat. A zenészeket tudásuk alapján A, B, C és D kategóriákba sorolta, amely egyúttal meghatározta a fizetésüket is. A koncerteket egyrészt az ORI maga szervezte a vele szerződésben álló zenészek számára, másrészt a muzikusok által lekötött koncerteket előzetesen jóvá kellett hagynia. Erről részletesen CSATÁRI Bence: *A Kádár-rendszer könnyűzenei politikája. PhD-disszertáció.* Bp., ELTE BTK, 2008, 66–74., 107–109., 173–175., 243–252., 312–318.; Uő: *Az Országos Rendezőiroda működése a Kádár-rendszer végén = Levéltári Szemle*, 2013, 1. sz., 31–44.; Uő: *A rendszerváltás és az ahhoz vezető út az Országos Rendező Iroda történetében = Századok*, 2021, 4. sz., 843–883.
- 2 Az Országos Filharmónia (OF) a komolyzenészek impresszálásáért felelős pártállami intézmény volt, amely szoros együttműködésben állt az ORI-val és a Nemzetközi Koncert Igazgatósággal. A Kádár-rendszer kezdeti időszakában azonban a hatáskörök nem kellőképpen körültekintő meghatározása miatt az OF sokszor adott működési engedélyeket könnyűzenészeknek is. Ezt követően pedig az ORI-eltiltások fellebbezési fórumaként is működött, csak a jóváhagyással lehetett zenészeket meghatározott időszakokra eltiltani a színpadtól.
- 3 Az új gazdasági mechanizmus 1968. január 1-jén kezdődött, kifejezetten gazdasági jellegű lépésekkel, többek között a piaci szabályozók bizonyos körülmények közötti részleges bevezetésével. A történettudomány jelenlegi állása szerint az új gazdasági mechanizmust 1972-ben állította le a Kádár-rendszer vezetése, ugyanakkor ezt mégsem lehet egyetlen mozzanathoz kötni. Szokás ennek kapcsán emlegetni Kádár János 1972. február 11-i moszkvai látogatását Breznyevnél, az SZKP KB főtitkáránál, de az MSZMP KB 1972. november 14–15-i ülését is, amely többek között a párt munkás jellegének megerősítéséről és a munkásság bérének emeléséről határozott. Személyi változások is történtek ennek nyomán, a reformereket több éven keresztül tartó „tisztogatási hullámban” távolították el a felelős pozíciókból 1972 és 1975 között. *Magyar Történelmi Kronológia 1971–1990.* Bp., Ikva, 1994, 16., 21. A továbbiakban MTK rövidítéssel.
- 4 Keszler Pál (1929–1999) 1962-ben éppen Lakatos Évától vette át az ORI vezetését, amelynek élén 1977-ig állt, majd 1989-ig az Operettszínház igazgatója volt.
- 5 Lakatos Éva (1905–1993) az illegális kommunista múlttal rendelkező kultúrpolitikus 1948-tól az MDP KV Agitációs és Propaganda Osztályán volt osztályvezető-helyettes. 1956 és 1967 között az MSZMP KB politikai munkatársa, 1958-tól 1965-ig az ORI-t is magában foglaló Állami Hangverseny- és Műsorigazgatóság, majd az Országos Filharmónia igazgatójaként tevékenykedett.
- 6 *Magyar Nemzeti Levéltár* (MNL OL) XXVI-I-67 (ORI-iratok) 139. d. 130. dosszié. 4462/1971.
- 7 Ez volt a híres-nevezetes vagy inkább hírhedt „Elizélt Palota” a Vörösmarty tér 1. szám alatt a Belvárosban, a Váci utca végén, ahol nemcsak az ORI, hanem a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat, a Zeneműkiadó, a Szerzői Jogvédő Hivatal és a Nemzetközi Koncert Igazgatóság is működött. Éppen a nagyigmándi művelődési ház igazgatója oda-utazásának évében, 1971-ben adták át (addig a szintén V. kerületi Semmelweis utca 1. szám alatt működtek ezek a könnyűzenei intézmények), és maga az épület még a rendszerváltással többnyire ezeknek a cégeknek a megszűnése vagy érdemben, illetve tulajdonosi szerkezetében való átalakulása után is állt egészen 2005-ig, amikor is lebontották. A sors furcsa fintoraként helyére úgyszintén egy modern üvegpalotát építettek, amely ma, 2024-ben is áll.
- 8 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 4462/1971.
- 9 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 4462/1971.
- 10 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. Nyilatkozat. Az ORI-hoz benyújtott rendezésiengedély-kérelmeken minden egyes esetben feltüntették a művészek repertoárját. Néhány ezekből fennmaradt, innen tudjuk meg többek között azt, hogy 1971. szeptember 15-én, Záhonyban Hofi Géza az *Ó, igen*, Kovács Kati a *Jaj, nem vigyáztam*, a *Rézmozsár*, a *Csúzlis Tom* és a *Vihar után* (ez utóbbinál feltüntették Aldobolyi Nagy György nevét mint előadót, ami tévedés, hiszen ő a dal zeneszerzője volt, ráadásul az ő nevét a rendező szervek legtöbbször képtelenek voltak helyesen leírni), Poór Péter az *Elmondom a TV-ben*, *A varázsló* és a *Bal lábbal*, Zalatnay Sarolta pedig a *Szikaöklű Joe* és a *Fák, virágok, fények* című számokat adták elő.
- 11 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 1158/1972.
- 12 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 541/1972.
- 13 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 1432/1972.
- 14 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 2259/1972.
- 15 Ebből a leveléből derül ki, hogy Keleti Pált eredetileg Markovits Pálnak hívták. MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 5150/1972.
- 16 A rendőrségi eljárás lefolytatásáról nem állnak rendelkezésre adatok az ORI iratanyagában. Annyi azonban bizonyos, hogy Keleti Pál ellen indítottak eljárást hétrendbeli közokirat-hamisítás bűntette miatt a II. kerületi rendőrkapitányságon, ami egy 1973. januári összefoglaló ORI-jelentés írásának ideje alatt még zajlott.
- 17 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 2568/1972.
- 18 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 2550/1972. Keleti Pál ellen a fentiek túlmenően is tettek feljelentést a IX. kerületi tanácsnál (a művész ott lakott), mert az idő alatt, amikor ideiglenesen bevonták a működési engedélyt, mégis fellépett Nyíregyházán. Utóbb kiderült azonban, hogy Keleti Pál nem kért díjazást, ezért az eljárást megszüntették. Más kérdés, hogy – ismerve a korabeli viszonyokat – utazási díj elszámolása vagy egyéb címszó alatt, esetleg teljesen „feketén”, zsebbe kaphatott némi anyagi ellenszolgáltatást a fellépéséért, de ha ennek nem maradt nyoma, akkor jóformán lehetetlen volt ezt bizonyítani.
- 19 Hódos D. Sándor később Zámbo Jimmy egyik, őt a pályán elindító menedzserként lett ismert, továbbá zenei producere volt Komáromi István CD-jének és egy slágerválogatás CD-kiadványának is.
- 20 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 902/1972.
- 21 Nem a művészetpolitikát érintette, mégis idesorolta Gaál Antal jogtanácsos a Rónaszéki András gépjármű-ügyintéző (azaz sofőr) és Kósa János közötti konfliktust, melynek során megállapították utóbbi személy orvosi szakvéleménnyel is megállapított rossz idegállapotát, ami autóvezetésre is alkalmatlanná tette, így elbocsátották az ORI-ból.
- 22 Brichta Jánosnak a későbbiekben is meggyűlt a baja az ORI-val. 1972. október 27-én Keszler Pál azért kereste meg levélben Marton Károly OF-főtítkárt, hogy ideiglenes működési engedélyt vonják be, ugyanis nehezményezte, hogy Brichta János a Szabolcs-Szatmár megyei Vendéglátóipari Vállalatnál műsorszervezői munkaviszonyt létesített, és ebben a minőségében számos fővárosi művészt prezentált nagy sikerrel, holott konferálási feladatát állítólag mélyen színvonal alatt teljesítette jó pénzért, alkalmanként 300 forintért, ami arra ösztönözte, hogy naponta legalább két ilyen programot szervezzen, holott zenélni, énekelni nem tudott. MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 3884/1972.
- 23 Rónaszéki Endre az ORI budapesti székhelyén, 1973. augusztus 16-án felvett vallomásában először Czipó Tibort mondott több alkalommal is, következetesen, de kiderült, hogy valójában Mórincz Mihályról volt szó. Ez az adalék is rámutat arra, hogy az ORI-alkalmazottak még a leghíresebb együttesek személyi összetételét sem ismerték kifogástalanul. Ugyanezen alkalommal, de egy nappal később Illés Lajos és Tolcsvay Béla is előadta a maga verzióját. Az előbbi elmondta, hogy néhány „kislány” valóban bement hozzájuk az öltözőbe autogramot

kérni, de ez szerinte teljesen helyénvaló, illetve vettek ugyan két láda sört, de csak az egyiket itták meg Ajkán, a másikat vitték tovább Siófokra, így fejenként mindössze két üveggel fogyasztottak el a sörből előadás előtt és közben. Tolcsvay Béla azt emelte ki, hogy sokat vázoltak a Kiliántelepről – előző nevén Szent Antal telep, 1990 utáni nevén Fövenyes, a Balaton északi partján lévő Balatonudvari része – érkezett Bródy Jánosra, aki szintén abban a házban élt, hogy egyetlen előadást kell csak megtartaniuk, ennek tudatában az ajkai szabadtéri színpadhoz ment, de ott senkit nem talált, így még nagyobb késéssel érkezett a helyi művelődési házhoz. Ugyancsak Tolcsvay Béla tért ki arra a problémát okozó körülményre is, hogy a színpadi beállást nehezítette az ottani áramkimaradás, ami az első koncerten megismétlődött. A legbosszantóbb az egészben az volt, hogy a színpadon vagy a közelében senki nem tartózkodott a helyiek közül, aki meg tudta volna mondani, hogy hol van a biztosíték, amelynek egyik alkatrészét ki kellett cserélni, így mintegy tíz percig állt a műsor, de addig is énekeltek a közönséget. Az ORI meghallgatásáról egyébként Szörényi Levente, mivel vidéken volt, mindenféle kommentár nélkül távol maradt, aminek nem lett semmiféle retorziója, Koncz Zsuzsa pedig, aki szintén Budapesten kívül tartózkodott, írásban nyújtotta be a véleményét. Koncz Zsuzsa ebben a dokumentumban védte a mundér becsületét, két és fél oldalban összegezve a történeteket. Az ő szemszögéből nézve két tényező emelhető ki. Egyrészt, hogy a zenészek azt nehezményezték, hogy az alapvetően szabadtérre tervezett rendezvény esőnapja ugyanaznap volt, mint maga a szabadtéri előadás, holott ez rendszerint másnap szokott lenni, ezáltal rájuk kényszerítve a két előadást az eredeti napon, amiket, ha óriási késéssel is, de megtartottak. Másrészt nyomdafestéket nem tűró hangnemben szóltak hozzájuk és vitatkoztak velük, mondván, hogy „büdös a munka a művésznőknek, bezzeg a pénz...”, arra utalva, hogy nem feltétlenül akartak kétszer egymás után ugyanott, ugyanazzal a programmal fellépni. Az énekesnő érvelése szerint a kedvező időjárás mellett az is az egyszeri szabadtéri koncert mellett szólt volna, hogy Budapestről az ORI busza meglehetősen nagy késéssel ment értük Siófokra, és így a kényszerből előbbre, 17 órára hozott első beltéri koncert helyett később is elkezdhetnék volna a műsorukat. Mint később kiderült, nem érték célt, és nagy késéssel, de le kellett játszaniuk mindkét beltéri koncertet. Érdekesség, hogy az ORI ehhez az ügyszor kapcsolódó hivatalos dokumentumai között szereplő produkciós jelentésben minden egyes zenekari tagnak a fizetését feltüntették, egyedül Koncz Zsuzsát nem, aki pedig úgyszintén a KITT Egylet tagja volt.

24 Ez volt Bródy János nevezetese, az 1973. június 10-én, a diósgyőri popfesztiválon mondott rövid beszéde miatti meghurcolása, amelynek során büntetőeljárás keretében felelősségre vonták államellenes igazgatás vádjával, házkutatást tartottak nála, és lakhelyelhagyási tilalmat rendeltek el ellene. Emiatt nem tudott elmenni az Illéssel koncertezni. Erről részletesen lásd CSATÁRI Bence: *Fűre lépni tilos. Ötven éve rendezték meg a „kis magyar Woodstockot” Diósgyőrben* = Magyar Nemzet, 2023. június 11.

<https://magyarnemzet.hu/kultura/2023/06/fure-lepni-tilos-2>

25 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié.

26 Előzőleg az Ajka Város Tanácsa Végrehajtó Bizottságának Művelődésügyi Osztályának vezetője, Gay Frigyes – aki ezt megelőzően az egyik ajkai általános iskola igazgatóhelyettese volt, később pedig a helytörténeti múzeum alapításában szerzett elévülhetetlen érdemeket – is tájékoztatta Keszler Pált a fejleményekről, mellékesen megjegyezve, hogy az LGT-nek is volt akkoriban, egy hónappal korábban egy ennél kisebb volumenű késése, amikor a hangszereik nem érkeztek meg időben a helyszínre. Tehát Keszler Pál nem kizárólag az ORI alkalmazottaitól szerzett tudomást az ominózus esetről. A levélben arra is kitért az osztályvezető, hogy veszekedésig fajult a vitatkozás a „két koncert vagy egy koncert” kérdésben, illetve rosszállóan jegyezte meg, hogy a zenészek hölgyvendégeket is fogadtak, mivel nincs örszemélyzetük (!), akikkel ezt megakadályozhatták volna, illetve két láda

sört is elfogyasztottak „hűsítő” ital gyanánt. Az 1973. augusztus 9-én kelt levél nem szűkölködik a szocialista erkölcs által elvárt, a valóságtól elrugaszkodott lözungoktól sem, egy helyütt úgy fogalmaz: „Mind a hivatalos felügyelet, mind az egyszerű műsorlátogató számára természetes követelményként várható el a művészi és emberi belső fegyelem megtartása. A beatmuzsikát szeretők tábora joggal várja el egy neves együttestől, hogy ezt a fegyelmet megtartsa, s a hivatalos felügyelet ezt az alapvető erkölcsi követelményt csak alátámasztani tudja.” Az ajkai tanácsai művelődésügyi osztályvezető kiemelte, hogy Koncz Zsuzsának különösen jogszerűen kellett volna viselkednie, mert a jogi karra járt egyetemre, és nem állt jogában a szerződés érvényességéről vitatkozni. Ennek fényében érdekes módon nem a zenészek szankcionálását javasolta – valószínűleg azért, mert azzal a helyi művelődési ház programjai is sérültek volna –, hanem csak úgy egyszerűen a fegyelem megerősítésének javaslatával állt elő. MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié.

27 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 1799/1973.

28 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 888/1974.

29 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 383/1974.

30 Az ORI létszámát tekintve – amely ebben az időszakban nem haladta meg a harmincat – nem is lehetett elvárni az intézménytől, hogy minden, hivatalos engedéllyel rendelkező zenész számára szervezzen fellépéseket, mert erre nem volt kapacitása. Ezért is nézhetett el a magánszervezetű produkciókat, amelyekre ettől függetlenül ugyanúgy mindig engedélyt kellett kérni az ORI-tól.

31 A Táncdal- és Szanonzbizottságot 1959. június 1-jén hozta létre a Művelődésügyi Minisztérium fennhatósága alá tartozó Színházi és Zenei Főigazgatóság utasítása azzal a céllal, hogy cenzúrázza a könnyűzenei számokat azok bármilyen formában való megjelenése előtt. Tagjait a kormányzat által felügyelt könnyűzenei monopolintézmények esetében a művelődésügyi miniszter, a rádió és a televízió esetében pedig a Magyar Rádió és Televízió elnöke nevezte ki. A bizottságot eredetileg az Állami Hangverseny Igazgatóság alá rendelték. A szanonzbizottságba 1959. szeptember 1-jétől a zenei szakszervezet delegálta is bekerült, ekkortól a tagok tiszteletdíját a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége fedezte. A szanonzbizottságot végül utolsó főtítkára, Zongor Árpád oszlatta fel 1985-ben, miután belátták, hogy a könnyűzenei intézmények amúgy is cenzúrát gyakorolnak.

32 Nem sokkal ezután, 1974. június 21-én a Művelődésügyi Minisztérium kettévált, s így létrejött az Oktatásügyi Minisztérium és a Kulturális Minisztérium, utóbbinak a vezetője Orbán László lett, aki korábban a tárca miniszterének első helyettese, illetve államtitkára volt. MTK. 32.

33 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 1308/1974 és MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 1098/1974.

34 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 3963/1974.

35 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 1450/1974.

36 Az énekesnő már korábban kivívta Aczél György rosszállását, a KB-titkár 1971 novemberében a TKKO vezetőihez írt levelében az eljövendő tanámemzedéket féltette többek között Zalatnaytól (de ugyanabban a kategóriában említette meg az Illést és Tolcsvayékat is). MNL OL M-KS 288. f. 36/1972 28. ó. e.

37 MNL OL XIX-I-7 g 1. d. 1. t. 115396/1974.

38 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 4277/1974.

39 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 4528/1974.

40 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 5018/1974.

41 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 5059/1974.

42 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 5485/1974.

43 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 2552/1972.

44 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 1593/1974.

45 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 5038/1974.

46 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 4894/1974.

47 MNL OL XXVI-I-67 139. d. 130. dosszié. 3160/1975.